

14. Sotsial'no-psykholohichni zakonomirnosti stanovlennya ekonomichnoyi kul'tury molodi: monohrafiya / V.V. Moskalenko, O.V. Lavrenko, N.M. Dembyts'ka, I.K. Zubiashvili [ta in.]; za red. V.V. Moskalenko – K.: Pedagogichna dumka, 2015. – 405 s.
15. Sotsial'no-psykholohichni problemy stanovlennya sub'yekta ekonomichnoyi sotsializatsiyi: monohrafiya. /T.V. Hovorun, N.M. Dembyts'ka, I.K. Zubiashvili, L.M. Karamushka, O.V. Lavrenko, O.O. Mishchenko, V.V. Moskalenko, Yu.Zh. Shayhorodskyy./ Red. V.V. Moskalenko; Kirovohrad. 2012. – 205 c.
16. Tatenko V.O. Sub'yektno-vchynkova paradyhma v suchasnyy psykholohiyi // Lyudyna. Sub'yekt. Vchynok: Filosofs'ko-psykholohichni studiyi / Za zah.red.V.O.Tatenka. – K.: Lybid', 2006. – S.316-357.

**Dembytska, N.M., Novosyadla, O.M. Theoretical and methodological approaches to the study of economic socialization of children in low-income families.** The article discusses the basic theoretical and methodological approaches to the analysis of economic socialization of children in low-income families. The authors consider the socializing effect of family relations on the development of economic culture of children from the perspectives of cultural activity, structural-functional and subject-activity approaches and inter-subjective paradigm. For children, family relations are a sort of value matrix of attitudes to the economy, themselves and others as subjects of material and spiritual appropriation of economic benefits, that forms in their mind a generalized image of an economic human and forms the core of economic views and perceptions about family, themselves and others in relation to the attribution of economic benefits. The economic culture of the family influences children's choices of the strategies and techniques of economic benefits handling, which have been most frequently used by their parents.

Psychologically the low-income family status is considered as the family's awareness of their financial insolvency. The low-income families' economic culture is characterized by their strong orientations to a good education, an interesting and prestigious job, good family relationships, professionalism and sense of duty along with poor orientations to a change in their social class, to power, popularity and status, achievement, personal success, opportunities for self-realization. Besides, the low-income families have negative expectations, pessimism, low level of assertiveness, fear of the new, mistrust to others and to themselves, and the feeling of doom and fatalism. It is noted that the economic socialization of children in low-income families is fraught with dysfunctions and can lead to special effects which will be investigated in the follow-up search.

*Keywords:* economic socialization, subject, low-income family, culture of poverty, poverty, low-income status, financial self-sufficiency, individual property.

#### Відомості про авторів

**Дембицька Наталія Миколаївна**, кандидат психологічних наук старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

**Dembytska, N.M.**, PhD, leading researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S.Kostiuk Institute of Psychology of the NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: [natalyde@ukr.net](mailto:natalyde@ukr.net)

**Новосядла Олена Миколаївна**, науковий кореспондент лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, заступник директора спеціалізованої школи № 274 з поглибленим вивченням іноземних мов м.Києва.

**Novosyadla, O.M.**, PhD student, Laboratory of organizational and social psychology, G.S.Kostiuk Institute of Psychology of the NAPS of Ukraine, deputy principal, specialized secondary school #274, Kyiv, Ukraine.

E-mail: [nan75@ukr.net](mailto:nan75@ukr.net)

#### УДК 316

#### Зубіашвілі І.К.

### КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МОНЕТАРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

**Зубіашвілі І.К. Концептуальні основи вивчення монетарної соціалізації.** У статті розглядаються основні історично сформовані підходи дослідження грошей як феномену соціалізації. В результаті теоретичного аналізу наукових джерел виявлена та обґрунтована соціально-психологічна роль грошей у розвитку монетарної соціалізації. Підкреслюється значна соціальна роль грошей у суспільстві, описуються соціальні значення, що містяться в грошах. Інститут грошей, виступаючи як одне із самих складних і багатофункціональних явищ, вимагає подальшого вивчення, що дозволить розкрити роль грошових відносин для будь-якого суспільства.

*Ключові слова:* гроші, цінність, монетарна соціалізація, функції грошей, психологія грошей, грошові відносини, теорії грошей, соціальна взаємодія.

**Зубіашвілі І.К. Концептуальные основы изучения монетарной социализации.** В статье рассматриваются основные исторически сформированные подходы исследования денег как феномена социализации. В результате теоретического анализа научных источников выявлена и обоснована социально-психологическая роль денег в развитии монетарной социализации. Подчеркивается значительная социальная роль денег в обществе, описываются социальные значения, содержащиеся в деньгах. Институт денег, выступая одним из самых сложных и многофункциональных явлений, требует дальнейшего изучения, что позволит раскрыть роль денежных отношений для любого общества.

*Ключевые слова:* деньги, ценность, монетарная социализация, функции денег, психология денег, денежные отношения, теории денег, социальное взаимодействие.

**Постановка проблеми.** Для сучасної України, що перебуває в процесі переходу соціально-економічної системи з одного стану в інший, новий як за соціальною формою, так і за змістом соціальних відносин, проблема монетарної культури набуває особливої актуальності. Перетворення, які здійснюються у всіх сферах життєдіяльності країни, характеризуються загостренням ідеологічних, соціально-економічних та культурологічних тенденцій розвитку. Процес переходу до економіки, яка регулюється ринковими механізмами, триватиме достатньо довгий період часу. У цих умовах стає очевидним, що формування нових відносин власності та зміна ціннісних уявлень щодо ролі грошей у повсякденному житті окремих індивідів і соціальних груп є необхідним фактором формування монетарної соціалізації. Системні реформи українського суспільства на принципах ринкової економіки значно розширили соціально-психологічні функції грошей та стимулювали розвиток монетарної соціалізації, від рівня сформованості якої багато в чому залежить вирішення проблем монетарної стабільності суспільства, успішна соціалізація та повноцінна адаптація особистості.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Представники наукових дисциплін – філософії, соціології, психології (Г. Андреева, Р. Арон, Ф. Бекон, М. Вебер, Ю. Габермас, Г. Гегель, Г. Зіммель, С. Московічі, Х. Ортега-і-Гассет, В. Соловйов, З. Скринник, А. Фернам та ін.), економіки (Л. Абалкін, О. Лівшиць, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. Кейнс, М. Туган-Барановський, П. Хейне, Ф. Хайек, Б. Райзберг та ін.) – вивчали роль грошей у становленні економічної реальності.

**Мета статті** – в результаті теоретичного аналізу наукових джерел виявити та обґрунтувати соціально-психологічну роль грошей у розвитку монетарної соціалізації.

**Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.** Проблема монетарної соціалізації має своїм підґрунтям вивчення ролі грошей у соціумі в рамках філософських, соціологічних, економічних та психологічних досліджень. Гроші відіграють велику роль у суспільстві, вивченню даного феномену приділяють увагу різні наукові напрями. Як відмічає Н. Зарубіна, гроші вийшли за рамки економічної сфери, вони є предметом розмірковувань релігійних мислителів і філософів, моралістів і політиків, ідеологів, художників різних напрямів, вони перетвілились у міф, який стає важливим елементом соціалізації [3].

В економічній науці поняття грошей мало орієнтовано на розкриття їх соціальної сутності. До визначення сутності грошей сучасна економічна наука підходить не як до системного соціального явища, а в ракурсі суто економічних функцій. Для соціально-психологічного аналізу природи грошей їх економічні функції відходять на другий план, перспективним виглядає такий підхід до грошей, який спонукає побачити їх глибинну сутність як соціального феномену. Основою феномену грошей у такому ракурсі постає не економічна категорія вартості, а світ людських відносин, конкретно-господарських комунікацій, в просторі яких гроші первісно й сформувалися як інструмент збалансування людських інтересів у ході обміну матеріальними благами. Володіючи прямим психологічним і світоглядним впливом на суспільство і людину, гроші впливають на формування моралі і способу життя, створюють культуру і роблять політику.

Уся цивілізація побудована навколо грошей, немає цивілізації без грошей. Соціальна система обертається навколо грошей, а, отже, і соціалізація, і освіта, і виховання, і культура. Не маючи сформованих уявлень про сутність і функції грошей (або маючи неадекватні настанови), не одержавши навичок поведінки з грошима, людина не може включитися в систему соціальних взаємодій, оскільки в суспільстві немає сфер, де б не функціонували гроші.

Звертання до теми монетарної соціалізації вимагає попереднього аналізу історично сформованих раніше підходів дослідження грошей. Перші спроби теоретично осмислити природу грошей були зроблені мислителями стародавності – Платоном і, особливо, Аристотелем. Починаючи з Аристотеля, економіку ставили в один ряд з етикою і політикою як дисципліну практичної філософії, представники якої підкреслювали, що гроші самим характером свого виникнення є продуктом соціального розвитку, що вони мають соціальну природу.

Конструктивний аналіз соціальної сутності грошей подано в роботах Г. Гегеля. Так, у «Йенській реальній філософії» Г. Гегель писав, що гроші є матеріальним, існуючим поняттям, формою єдності або можливостей усіх речей, пов'язаних з потребами. Магічну владу грошей Г. Гегель пов'язував із «системою спільності і взаємної залежності» [2]. Звідси реально впливає складна і суперечлива проблема соціальної сутності грошей, їх функцій у системі суспільних відносин і соціальної взаємодії.

К. Маркс, підкреслюючи специфіку грошей як товару, визначив гроші особливим товаром, що відіграє роль загального еквіваленту. Вже в ранніх творах він зосереджував увагу на суспільній функції грошей. Намагаючись усвідомити природу грошей, їх місце в системі суспільних зв'язків, він писав, що гроші – це загальна вартість усіх речей. Вони тому позбавили увесь світ – як людський світ, так і природу – їх власної вартості. Гроші – це відчуження від людини, сутність її праці і її буття, і ця далека сутність повеліває людиною, і людина поклоняється їй [6].

Класичним зразком соціально-психологічного дослідження економічних явищ є роботи Г. Зіммеля [4]. Класик німецької соціології покладає великі надії на психологію у вивченні грошей і в пошуку детермінант їх таємничої всемогутності в ринковому суспільстві. Г. Зіммель аналізує кілька проблем, зокрема, проблеми цінності, обміну, грошей і грошової культури. Для Г. Зіммеля загадка грошей полягає не в нашій економіці, а в нашій психології. Саме категорія грошей послужила Г. Зіммелю тим збільшувальним склом, завдяки якому вдалося краще розглянути приховані механізми соціального життя.

У соціально-філософському змісті, за Зіммелем, сутність грошей виступає у вигляді самостійного персоніфікованого відношення взаємозамінності й обмінюваності економічних об'єктів. Гроші замінюють будь-яку цінність і є конкретним образом усіх речей; можна сказати, що гроші втілюють у собі ту сторону речей, що робить їх економічними об'єктами. Перша соціальна функція грошей, з точки зору Г. Зіммеля, полягає в тому, що гроші в розвинутому суспільстві є загальною формою засобів досягнення цілей. Гроші пов'язують будь-які цілі із засобами без відношення до конкретної мети. Крім того, гроші дають додаткові переваги – відкривають доступ до державних посад, багатство людини сприймається як гідність та ін. Звичайно, гроші використовуються і як засіб для одержання інших цінностей. Сучасна культура перетворює гроші в засіб, в самоціль, абсолютну цінність.

Розвинута грошова культура припускає зміну психології людини, з'являються накопичення і скнарність – людина прагне зосередити у своїх руках якнайбільше грошей, накопичуючи абстрактну владу; кожна витрата грошей сприймається як втрата частини цієї влади. Причому, якщо потреба в матеріальних предметах має ступінь насичення, то потреба в грошах не має межі, оскільки являє собою абстрактну величину. Грошова культура створює екстравагантність – це показна, зайва витрата грошей для акцентування свого багатства і соціального становища. Однією з основних рис, яка характеризує гроші, Г. Зіммель вважав відсутність визначених якісних ознак вираженої природи.

Гроші являють собою абсолютно безякісну річ, якість дійсних грошей – у їх кількості. Сама ця абсолютна кількість формує нові риси людини – наприклад, коли люди не хочуть розставатися відразу з великою сумою грошей, надаючи перевагу витрачання її поступово.

Гроші забезпечують особисту свободу індивіда. Спочатку економічні відносини припускали повну залежність осіб, що брали участь у них, від грошей; поступово особистісні відносини замінялися безособовими грошовими. В умовах грошового господарства людина зіштовхується з багатьма людьми, але особисто ні в кому не зацікавлена. Єдиний зв'язок, що з'єднує тепер людей, – це грошовий інтерес

Отже, за Зіммелем, за допомогою грошей людина звільняється від залежності від речей – може все купити або продати; від залежності від особистостей – може змінювати хазяїв або постачальників; від залежності від власності – володіння грошима ніяк не зв'язує її буття. Підбиваючи підсумки свого дослідження, Г. Зіммель вказав на вплив грошової культури на спосіб життя в цілому. Гроші раціоналізують існування людини – інтелект панує над емоціями; світ, завдяки грошовому рахунку, розглядається як арифметична проблема, всі об'єкти за допомогою грошей стають предметами єдиної природи, їх характеристики точні й об'єктивні. Все це вносить ощадливість і прогностичність у дії індивіда.

Гроші роблять існування людини безхарактерним. Характер припускає, що людина прихильна визначеному способу існування і поведінки, гроші ж віднімають характер – ціль праці стає байдужою; праця має сенс, тільки якщо вона приносить дохід. Для всіх існує єдиний інтерес – грошовий. Всі зрівняні і знеособлені у використанні грошей, гроші (як і інтелект, і закон) абстрагуються від усякої індивідуальності, особистість та її характер для грошей не мають ніякого значення. Крім того, гроші віднімають у людей суб'єктивну й емоційну оцінку речей у світі, світ стає об'єктивованим.

Така в цілому концепція філософії грошей Г. Зіммеля, у якій він представляє зразок класичного соціально-психологічного дослідження грошових відносин.

Підхід М. Вебера до феномену грошей цілком укладається в межі економічної психології в сучасному розумінні. М. Вебер вважав, що економічні інтереси часто стають вирішальною рушійною силою формування людської діяльності. Більше того, його дослідження впливів сучасного суспільства на волю і творчий потенціал людини іноді подібні підходу К. Маркса, вираженим у концепції відчуження. Але М. Вебер більшою мірою намагався показати, як людина, орієнтуючись на різні релігійні, політичні і соціальні цінності, створює соціальні структури; як релігія вплинула, незалежно від економічних інтересів, на раціоналізацію економічного і соціального життя [1].

Відомий американський соціолог Т. Парсонс виявив інтерес до праць М. Вебера і В. Зомбарта, у своїх роботах він немов шукає перехідну ланку між двома науками. Він вбудовує в контекст теорії соціальних систем багато понять економічних теорій, зокрема, аналізує обмінні відносини (аж до обмінів цінностями) за моделлю «надходження-витрати». Представлення економіки як підсистеми суспільства означає важливий методологічний підхід – усі економічні категорії повинні розглядатися стосовно особистісної системи не прямо, а тільки через відносини економіки і соціальної системи. Такі категорії, як багатство, дохід, гроші не є індивідуальними категоріями, вони відбивають властивості соціальної системи, і

тільки при обліку соціального змісту їх можна накладати на особистісні оцінки [8]. Сутність грошей, за Т. Парсонсом, виявляється в тім, що їх цінність залежить не від їхніх дійсних природних якостей, а від *системи людських відносин*, від безлічі правил і угод, без яких гроші не будуть вартістю. Ці правила й угоди складають так би мовити об'єктивний, «інституціональний порядок», базисні інститути якого – власність, договір (контракт), уклад занять. У їх контексті гроші одержують властивості і значення засобів комунікації. Т. Парсонс часто прямо називає гроші «спеціалізованою мовою», «узагальненим засобом комунікації».

Багато економістів зверталися до соціально-психологічного аспекту грошей. Саме економісти підготували ґрунт для пошуку психологічних механізмів економічної поведінки. Ще А. Сміт вгадав, що принципу обміну належало стати однією з найглибших психічних потреб сучасної, відчуженої особистості, яка надалі стала об'єктом вивчення Е. Фромма. Для А. Маршалла єдино вірним об'єктивним вимірником схильностей людини були гроші, що дозволяють вимірювати силу спонукальних стимулів до дії.

Дж. Кейнс значну роль в економічному розвитку віддає підприємливості. Значення грошей при цьому виступає як вирішальний фактор мотивації економічної дії. Розглядаючи гроші як інструмент досягнення економічних цілей, монетаризм не заглиблюється в їх теоретичну суть, однак його аналіз впливу грошей на соціальну поведінку людей дає можливість краще зрозуміти їх універсальне значення в житті суспільства [7].

Іншою важливою науковою передумовою становлення теорії монетарної соціалізації стали дослідження феномену грошей у класичних напрямках психології. Психоаналіз розглядає гроші як наслідок підсвідомих процесів накопичення, що починаються ще в ранньому дитинстві, коли дитина затримує дефекацію, сприймаючи фекалії як своє перше багатство. Психоаналіз розглядає гроші як символ підсвідомого накопичення. Біхевіористський напрям підходить до феномену грошей більш прагматично, розглядаючи гроші як універсальний закріплювач моделей поведінки, що виробляє за допомогою навчіння визначені стійкі дії. У цьому змісті біхевіоризм співпадає з економічним баченням грошей. Когнітивістська орієнтація досліджує феномен грошей у своїх традиціях, акцентуючи аспекти сприйняття грошей суб'єктами, їх розумовою діяльністю. Зокрема, концепція обміну ресурсами Ю. Фoa припускає, що у відносинах соціального обміну індивіди можуть винагороджувати один одного різними ресурсами, шість з яких – статус, інформація, любов, послуги, товари і гроші – є основними.

З психологічної точки зору гроші є якість уявлення, символ. Причому, за словами С. Московічі, із всіх уявлень, створених людиною, щоб зробити свій світ відчутним і зрозумілим, гроші – найбільш сміливе і неминуче уявлення [6]. Гроші – вербалізовані уявлення, і як будь-які образи мови, вони наділені емпіричними характеристиками образів (предметністю, цілісністю, константністю, узагальненістю та ін.), і водночас допускають оперування і фіксують результат операцій у поняттях.

Інформаційна унікальність грошей виражається в загальності їх мови, універсалізмі, а також у своєрідному прояві цілісності, що трансформується в здатність поєднувати й у той же час роз'єднувати людей. Саме обмін створює зв'язок між індивідами, опановуючи ними, і визначає їх приналежність до деякої групи, спільноти або інституту, тобто роз'єднує. До того ж (і це теж прояв їх суперечливої цілісності), гроші є «індивідуальною річчю», але їх основне значення полягає в подоланні індивідуальності, знеособлюванні [6].

Таким чином, психологічно гроші є винятково парадоксальними, що виявляється в багатозначності і суперечливості їх відображення у свідомості людини.

Теорія грошей і грошового обігу видатного українського вченого М. Туган-Барановського, в якій центральним є питання про цінності грошей, особливо рельєфно виділяє той факт, що цінність грошей – це позасвідомий стихійний продукт соціальної взаємодії. Це дозволило українському вченому обґрунтувати принциповий підхід, згідно з яким гроші мають самостійну цінність, і створити власну – кон'юнктурну теорію цінності грошей. Він побачив принципову відмінність між цінністю товарів і цінністю грошей: перша визначається корисністю товару для окремих індивідів, яка зумовлена їх природними характеристиками, натомість, оскільки цінність грошей – результат соціальної взаємодії, їх корисність полягає в їх природі як платіжного засобу і залежить виключно від об'єктивних умов ринку. Продуктивність цього підходу засвідчує той факт, що він дозволив М. Туган-Барановському усвідомити самостійну цінність паперових грошей і передбачити, що настане час, коли вони будуть визнані справжнім самодостатнім мірилом цінності, і що після Першої світової війни постане нова грошова система – система паперових грошей [9].

**Висновки.** Ми розглянули основні теорії грошей, які відіграли значну роль у розвитку теорії монетарної соціалізації, оскільки у них гроші стали самостійним об'єктом дослідження, підкреслювалася значна соціальна роль грошей у суспільстві, описувалися соціальні значення, що містяться в грошах.

**Перспективи подальших досліджень.** Інститут грошей, виступаючи як одне із самих складних і багатофункціональних явищ, вимагає подальшого вивчення, що дозволить розкрити роль грошових відносин для будь-якого суспільства.

**Список використаних джерел**

1. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер; [пер. с нем. М. И. Левина, П. П. Гайденко, А. Ф. Филиппова]. – Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 804 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет / Г. В. Ф. Гегель; [пер. с нем. Б. Г. Столпнер, М. И. Левина]. –Т. 1. – М., 1971. – 609 с.
3. Зарубина Н. Н. О мифологии денег в российской культуре / Н. Н. Зарубина // Социологические исследования. – 2007. – №4. – С.43-52.
4. Зиммель Г. Философия денег. Теория общества / Г. Зиммель; [пер.с нем. Н. Н. Вокач]. – М., 1999. – 416 с.
5. Маркс К. Экономические рукописи 1857–1859 годов / К. Маркс, Ф. Энгельс; [пер. с нем. С. А. Алексеева]. – Соч. 2-е изд.–Т.1.–М.,1955.–559с.
6. Московичи С. Машина, творящая богов / С. Московичи; [пер. с фр. Т. П. Емельяновой, Г. Г. Дилигенского]. – М.: «Центр психологии и психотерапии», 1998. – 560 с.
7. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс; [пер. с англ. Н. Н. Любимова ]. – М.: Прогресс, 1978. – 494 с.
8. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс; [пер. с англ.]. – М., 1998. – 270 с.
9. Туган-Барановский М. И. Политична економія. Курс популярний / М. И. Туган-Барановський. – К.: Наукова думка, 1994. – 263 с.

**Spysok vykorystanykh dzherel**

1. Veber M. Protestantskaja jetika i duh kapitalizma / M. Veber; [per. s nem. M. I. Levina, P. P. Gajdenko, A. F. Filippova]. – Izbrannye proizvedeniya. – М.: Progress, 1990. – 804 s.
2. Gegel' G. V. F. Raboty raznih let / G. V. F. Gegel'; [per. s nem. B. G. Stolpner, M. I. Levina]. –Т. 1. – М., 1971. – 609 s.
3. Zarubina N. N. O mifologii deneg v rossijskoj kul'ture / N. N. Zarubina // Sociologicheskie isledovanija. – 2007. – №4. – S.43-52.
4. Zimmel' G. Filosofija deneg. Teorija obshhestva / G. Zimmel'; [per.s nem. N. N. Vokach]. – М., 1999. – 416 s.
5. Marks K. Jekonomicheskie rukopisi 1857–1859 godov / K. Marks, F. Jengel's; [per. s nem. S. A. Alekseeva]. – Soch. 2-e izd.– Т.1.–М.,1955.–559s.
6. Moskovichi S. Mashina, tvorjashhaja bogov / S. Moskovichi; [per. s fr. T. P. Emel'janovoj, G. G. Diligenskogo]. – М.: «Centr psihologii i psihoterapii», 1998. – 560 s.
7. Kejns Dzh. Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg / Dzh. Kejns; [per. s angl. N. N. Ljubimova ]. – М.: Progress, 1978. – 494 s.
8. Parsons T. Sistema sovremennyh obshhestv / T. Parsons; [per. s angl.]. – М., 1998. – 270 s.
9. Tugan-Baranov's'kij M. I. Politichna ekonomija. Kurs populjarnij / M. I. Tugan-Baranov's'kij. – К.: Naukova dumka, 1994. – 263 s.

**Zubiashvili, I.K. Conceptual basis for studying monetary socialization.** The article deals with the problem of research into conceptual basis for monetary socialization, which is of particular relevance both in the theoretical and practical aspects in terms of socio-economic changes that have been taking place in Ukrainian society.

Having analyzed the relevant scientific literature, the author discusses the social and psychological role of money in monetary socialization emphasizing a significant social role of money in society and describing the social values of money. Due to different scientific ideas it becomes possible for researchers to determine the basis for the formation of monetary socialization.

It is noted that understanding of monetary socialization requires prior historical analysis of earlier research on money including the constructive analysis of the social nature of money found in the works of M.Weber, H.Hehel, K.Marx, H.Zimmel, T.Parsons, M.Tuhan-Baranovsky et al. Another important prerequisite for the development of a scientific theory of monetary socialization were studies on money in the classic areas of psychology.

It is concluded that the basic theories of money have played a significant role in the development of the theory of monetary socialization because they treated money as an independent research object.

Money, being a complex and multi-functional phenomenon, requires further study that will reveal the role of monetary relations in any society.

*Keywords:* money, value, monetary socialization, functions of money, psychology of money, money relations, theories of money, social interaction.

**Відомості про автора**

**Зубіашвілі Ірина Костянтинівна**, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

**Zubiashvili, I.K.**, PhD, senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S.Kostiuk Institute of Psychology of the NAPPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: [mrs\\_ira@i.ua](mailto:mrs_ira@i.ua)